

Non-formal Learning and Education
Неформално учене и образование

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО НОСИ ПРОМЯНА

Виолета Минчева

95. СОУ „Проф. Иван Шишманов“ – София

Резюме. Какво е предприемачеството за възрастни и какъв прочит получава то в обучението за формиране на предприемачески умения и компетентности у учениците от начален етап. Основната цел на обучението е да ги подготви като отговорни хора, които да превръщат идеите си в действия, да постигат целите си и да водят пълноценен живот.

Всички участници в процеса се променят по различен начин и с различно темпо. Започва с промяна сред учителите. Те променят обучителната среда, която се активизира. Докато работят в екип, мислят, произвеждат продукти, презентират, докато се забавляват и реализират идеите си, учениците се научават да ценят различията си.

Keywords: entrepreneurship, change, work, team, motivation, success, results

*Предприемачът не си седи в очакване
нещо да се случи.*

*Предприемачът прави така, че
нещата да се случват.*

Виктор Киам

Съществуват много определения на понятията предприемачество и предприемач. В световната литература са известни много имена: Ричард Кантилон, Жан Баптист Сей, Йозеф Шумпетер, Израел Кирцнер, Джак Хай, Питър Дракър, Алберт Шапиро, Робърт Хирш и други. Ако обединим техните определения, бихме получили едно подробно описание на качествата, знанията и уменията, които трябва да притежава човек, за да стане предприемач. Предприемачът създава (или провокира създаването на) нещо ново, открива нова полезност на известно вече благо, поема риска, печели и губи от това, мобилизира и организира всички необходими ресурси, създава и упражнява натиск, той е субект на конкуренцията.

Развитието на обществото и на икономиката обаче могат и ще изискват в бъдеще характеристики, които днес не са познати.

Очевидно е, че и не всички от познатите вече характеристики на предприемачите трябва да се формират и развиват у учениците от начален етап.

Обучението по предприемачество има за цел да подготви учениците като отговорни хора, които имат необходимите умения, знания и нагласи да превръщат идеите си в действия, да постигат целите си и да водят пълноценен живот. То дава възможност да се възприемат на практическа основа понятия, свързани с бизнеса и икономиката, да се стимулира креативността и инициативността на учениците, да се види приложимостта на изучаваното в училище, да се развива у тях дух на предприемчивост.

Цялото обучение за формиране на предприемачески умения е фокусирано върху ученика и неговите интереси, той генерира идеи, аргументира ги, като търси информация, реализира ги.

Описването на промяната, която настъпва у участниците в часовете по предприемачество се оказва трудна задача, защото едновременно се случват толкова много неща, че човек просто не може да види или усети всичко. Не можеш и да заснемеш всичко, дори ако си наблюдател, защото без да искаш, се включваш в дейностите и предизвикателствата. Всичко, което се случва, е толкова интересно, че не можеш да останеш безучастен.

Първи се променят учителите. От недоверието, с което пристъпват към поредното обучение и поредното „нововъведение“, през изненадата, че част от нещата, които виждат, са правила, до убеждението, че могат да ги направят по-добре, да бъдат по-успешни, да помогнат на учениците си да бъдат по-мощни. Докато се формират предприемачески умения у учениците, неусетно се променят самите учители. Стават по-отворени към разнообразните екипни дейности, споделят повече с колеги, провокират учениците си да търсят нови решения, дават им възможност да проявяват и да отстояват различията си, насърчават ги да демонстрират собствените си постижения.

Променя се обучителната среда. Класната стая се раздвижва и определено не е тихо и спокойно, защото непрекъснато се раждат идеи, които трябва да се обсъдят и да се търси най-подходящото решение. Активно се включват децата със СОП, защото тук няма ограничения. Учителят е медиатор. Той предлага, провокира, подкрепя, стимулира изявата на всеки, помага да се намери необходимата информация.

Всяка тема се превръща в отделен проект, с всичките плюсове на проектно ориентирания подход – търсене на информация, използване на различни източници, включително информационни технологии, обработване, осмисляне, трансфер, презентиране.

Фигура 1

Фигура 2

Започва промяна у учениците. Те посрещат новото, което е много различно. Никой не очаква от тях в тези часове да демонстрират просто възпроизвеждане на знания и готови модели. Следва провокация след провокация и те постепенно се научават, следвайки инструкции, да работят в екип, да търсят

свое решение на всяка поставена задача, да намират своето място и начин на решение и дори да се откажат от своето решение в името на по-доброто представяне на екипа (колко е трудно това). Неусетно учениците се научават да оценяват и уважават своите различия, да търсят и използват най-силната страна на всеки от членовете на екипа. Трудно е да се опише удоволствието и удовлетворението, което изпитват при представянето на завършен проект пред ученици, родители, гости. Те са създали свой продукт, имат свое решение и то е различно от решението на другите. Работили са продължително време индивидуално и екипно, търсили са информация по проблем, провели са собствено проучване, спорили са, променяли са нещата си, променяли са се и самите те и като краен продукт имат възможност пред всички да го покажат и докажат. Неусетно се научават да презентират, да очакват и получават положителната емоционална подкрепа и оценка. В процеса на работа всеки променя самооценката си, тя става все по-реална.

Неразделна част от обучението за формиране на предприемачески умения е участието на доброволци – хора, готови да покажат, разкажат, докажат пред учениците дългия път от идеята за нещо до реализирането ѝ и удоволствието от постигнатото. При първия разговор с него доброволецът е запален от идеята да стане част от промяната, но се страхува да не се изложи по някакъв начин, да не би да не намери верния тон, да не е скучен. Постепенно при запознаване с програмата, от която ще стане част, започва да вижда своето място. После започва да нахвърля своите идеи и те са много интересни, но твърде научни и сложни за учениците. Следва процес на превод на термини и понятия, „сваляне на езика“ на специалиста до разбираема форма за деца. В момента на представяне пред учениците е много притеснен, независимо какво работи и колко хора управлява. След „часа“, когато вижда пълните с възхита и дори обожание детски очи, е готов да отговаря на всякакви въпроси и да дойде пак. Чувства се удовлетворен от работата, която е свършил, и от новата за него ситуация, с която се е справил успешно. След всяка среща с доброволец учениците искат да станат като него. Представянето на външен за децата учител е много интересно за тях. Често доброволците споделят, че срещата с програмите на ДА ги е накарала да видят работата си от различен ъгъл, да осъзнаят постигнатото от тях, както и колко е трудно да бъдеш интересен и да задържиш вниманието и интереса на децата и така да се превърнеш в мотиватор за учене и работа.

Учителите често се оплакват, че родителите не оценяват усилията им и не помагат достатъчно. Чрез работата по формиране на предприемачески умения родителите неусетно стават съпричастни. Те стартират малко неуверено и уплашено от думата „предприемачество“ в първи клас, но щом осъзнаят, че това е свързано с всеки от тях, с техните професии, с оценяване от собствените им деца на ежедневните им усилия, нещата започват да се променят. Едно общо

преживяване още в началото на първи клас им помага да „видят“ за какво става въпрос, да видят детето си сред другите деца, да се запознаят с тях и с техните родители в неформална обстановка. Съвместните мероприятия в течение на учебните години им дават възможност да наблюдават отблизо промяната, която настъпва у децата им, прави ги съпричастни на всеки успех, виждат как децата започват все по-успешно да търсят, намират и представят решения на различни проблеми. Все по-успешно подкрепят децата си в процеса на правене на нещо, а не само в консуматорската им позиция. Визуализирането на продуктите, участието в базари с неща, произведени от децата, прави родителите фенове на програмите. Те не могат да повярват какви уникални неща създават техните деца. Най-добра формулировка на отношението на родителите даде майка на ученик през 2010 година: „Вие сте страхотни, работите дълго, за да произведете красиви неща, после си ги купувате с удоволствие, а ние пък си ги купуваме, за да се похвалим с вас“. Освен че започват да питат с какво и как да помогнат, родителите започват да разказват и пред други родители какво се случва в този клас и така се превръщат в ходеща реклама на класа и на училището. Общите участия в благотворителни инициативи сплотяват деца, родители, учители и правят всички по-добри.

Фигура 3

Фигура 4

Всяка от темите в програмите на ДА може да бъде използвана за съвместна дейност с доброволци и родители или просто родителите да влязат в ролята на доброволци. Всяка от темите може да бъде интегрирана в темите по различните учебни предмети, да бъде използвана за по-различен поглед или да послужи за представителна изява.

Фигура 5

Фигура 6

След последователна работа по програмите могат да се видят разнообразни очаквани и неочаквани резултати. В анонимна анкета, проведена в края на учебната година с различни дейности по програмите за предприемачество (II клас), учениците категорично заявяват удоволствие от заниманията и желание да продължат. Нито един ученик (от 27) не е отговорил, че не му харесват заниманията. 100% са се забавлявали, научили са различни неща и желаят да продължат. Повечето имат и собствени предложения какви да са темите и формата на заниманията.

Очаквани резултати:

- успешна работа в екип;
- емпатия, симпатия;
- създаване на реална самооценка;
- формиране и използване на разнообразни умения;
- знания за различни професии;
- преодоляване на различни предизвикателства;
- усещане за лични постижения;
- търсене и тълкуване на информация;
- увереност в собствените сили;
- презентиране;
- забавление.

Неочаквани резултати:

- превръщане на външната мотивация за учене във вътрешна;
- превръщане на работата по проект в любимо занимание;
- сплотяване и преодоляване на различията;
- решаване на междуличностни конфликти;
- търпение да довършиш нещото, с което си се захванал;
- реклама от родители и доброволци;
- желание за работа.

В края на първи клас, след едногодишна работа по програма на ДА, ученик коментира: „Харесва ми предприемачеството, но много трябва да се мисли и много да се работи“. Във втори клас други разшириха и уточниха: „Да работим в екип“, „Да се трудим“, „Да правим красиви неща“, „Защото да правиш нещо, е интересно“. Какво по-хубаво от това, да научим всички ученици да мислят и да работят, да се гордеят с постиженията си, да се подкрепят, като се радват и на чуждите успехи.

ENTREPRENEURSHIP BRINGS A CHANGE

Abstract. Entrepreneurship for adults - what does it mean and how does this contribute in forming entrepreneurial skills and competences among primary students. The main education goal is to form responsible people that can turn their ideas into action and to achieve their goals.

Each of the participants change in different way and with different speed. This change starts from teachers who modify and activate the training environment. While working as a team, thinking, producing goods, presenting, having fun and presenting their ideas, students learn how to appreciate each one's differences.

✉ **Mrs. Violeta Mincheva**
Secondary School "Prof. Ivan Schischmanov"
Sofia, Bulgaria
E-mail: violeta.mincheva@abv.bg